Punainen Risti
Röda Korset

LAUSUNTO

24.10.2017

Eduskunnan työ- ja elinkeinojaosto

Suomen Punaisen Ristin lausunto kotouttamisesta

Asia: HE 106/2017 vp Hallituksen esitys eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2018
Teema: Pl 32/Kotouttaminen

Suomen Punainen Risti kiittää mahdollisuudesta lausua hallituksen esityksestä eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2018.

Suomen Punainen Risti on viranomaisia tukeva julkisoikeudellinen yhdistys, jonka oikeudellisesta erityisasemasta on Suomessa säädetty lailla (238/2000) sekä sen nojalla annetulla tasavallan presidentin asetuksella (811/2005). Suomen Punaisen Ristin tehtävänä on tukea ja avustaa maan viranomaisia niin rauhan kuin sodan ja aseellisten selkkausten aikana ihmisten hyvinvoinnin edistämiseksi.

Suomen Punainen Risti järjestää maahanmuuttajien kotoutumista tukevaa toimintaa, avustaa maahan saapuvien kiintiöpakolaisten vastaanotossa sekä ylläpitää vastaanottokeskuksia Maahanmuuttoviraston toimeksiannosta. Suomen Punainen Risti on maan suurimpia valmiusorganisaatiota, ja tässä yhteydessä se myös muun muassa ylläpitää valmiutta laajamittaisen maahantulon varalta.

Suomen Punainen Risti tukee kaksisuuntaista ja varhaista kotoutumista sekä vahvistaa yhteisöjen ja yksilöiden kykyä ottaa vastaan uusia tulijoita sekä valmiuksia toimia rasismia vastaan. Suomen Punainen Risti järjestää maahanmuuttajien kotoutumista tukevaa toimintaa osana pysyviä palvelujaan.

Yleistä kotoutumisen keskeisistä kipupisteistä ja kehittämishaasteista

Suomen Punainen Risti pitää myönteisenä, että talousarvioesityksessä kiinnitetään huomiota valtionhallinnon eri toimijoiden ja kuntien välisen yhteistyön tiivistämiseen kotouttamisen osalta.

Suomen Punainen Risti haluaa kiinnittää huomiota maahanmuutto- ja kotouttamispolitiikan hajanaisuuteen ja pirstaloitumiseen. Maahanmuuttopolitiikkaan ja kotoutumiseen liittyviä ohjelmia, päätöksiä ja suunnitelmia tehdään eri ministeriöiden, muiden viranomaisten, kuntien ja kolmannen sektorin, osin myös yksityissektorin, toimesta toisista erillään, ilman kokonaisvaltaista suunnitelmaa tai vastuutahoa. Yksittäiset maahanmuuttoon liittyvät päätökset tai toimenpiteet näyttäytyvät kokonaisuudesta irrallisina, eikä edes viranomaisilla näytä aina olevan yhtenäistä käsitystä siitä, mikä on lähtötilanne, mihin milläkin toimenpiteillä pyritään, tai miten niiden vaikutusta seurataan.

Suomen Punainen Risti katsoo, että maahanmuuttopolitiikan ja myös kotouttamispolitiikan keskeisin haaste ja tehokkaan vaikuttavuuden este on kokonaisvaltaisen strategian ja vastuutahon puute.

Suomen Punainen Risti, Keskustoimisto
Tehtaankatu 1 a, 00140 Helsinki, PL 168, 00141 Helsinki
Puhelin 020 701 2000 Faksi 020 701 2310

Finlands Röda Kors, Centralbyrån
Fabriksgatan 1 a, 00140 Helsingfors, PB 168, 00141 Helsingfors
Telefon 020 701 2000 Telefax 020 701 2310

Y-tunnus / FO-nummer 0116988-7

punainenristi.fi
rodakorset.fi

Suomen Punainen Risti kuuluu Punaisen Ristin ja Punaisen Puolikuun yhdistysten kansainväliseen liittoon.

Finlands Röda Kors hör till Internationella rödakors- och rödahalvmånefederationen.

Esimerkkejä voidaan mainita useita. Perheenyhdistämistä koskevia lainsäädännön tiukennuksia saatetaan tehdä tavoitteena vähentää hakemusten määrää ja siten kustannuksia, huomioimatta onnistuneen perheenyhdistämisen vaikutusta etenkin nuorten henkilöiden kotoutumiselle. Vastaanottopalveluiden tarjoamista kielteisen päätöksen saaneille turvapaikanhakijoille rajoitettiin pyrkimyksenä vahdittaa näiden henkilöiden vapaaehtoista paluuta, arvioimatta muuten kuin hyvin pinnallisesti muutosten seurauksia maahan nk. paperittomina jäävien henkilöiden määrälle tai asemalle. Myönteisen oleskeluluvan saaneet henkilöt siirtyvät kuntiin pitkälti kuntien omien toiveiden perusteella, eikä huomiota kiinnitetä siihen, mitkä ovat heidän todelliset työllistymis- tai koulutusmahdollisuutensa ko. paikkakunnalla. Näiden esimerkkien mukaisten muutosten todellisia vaikutuksia on vaikea arvioida edes kustannusten tasolla, inhimillisistä tai yhteiskunnallisista vaikutuksista puhumattakaan, kun monesti huomiotta jätetään sellaiset seuraukset, joiden hoitaminen on toisen ministeriön tai viranomaisen vastuulla.

Myös kotouttamiseen liittyvät monipolviset kysymykset ja hankkeet ovat irrallaan eri viranomaisten ja järjestöjen alla. Erityisesti järjestöjen toiminnan pullonkauloina ovat olleet projektimaisuus, lyhytkestoisuus ja kiinnittymättömyys pysyviin rakenteisiin. Erilaisia hankkeita tehdään lukuisten eri rahoituslähteiden avulla, niiden keskinäistä päällekkäisyyttä ei yleensä selvitetä ja tiedonvaihto voi olla hankalaa. Hankkeita haetaan ja rahoitusta voidaan saada varsin ennakoimattomasti lyhytkestoisiin projekteihin, jotka eivät kiinnity mihinkään kokonaisuuteen.

Viranomaisten kotouttamistoimenpiteet puolestaan keskittyvät pääsääntöisesti kielenopetukseen ja koulutukseen tai työnhakuun, ja ovat siten joko työvoimaviranomaisten tai kunnan sosiaaliviranomaisten vastuulla. Sen sijaan kotoutumiseen liittyvät lukuisat muut elementit esimerkiksi kuntiin siirtymisen tai yksinkertaisten arkipäivän asioiden hoitamisen osalta jäävät käytännössä kolmannen sektorin vastuulle. Tämä on usein sinänsä toimiva ratkaisu, mutta mikäli järjestöjen toimintaa ei kiinnitetä mihinkään kokonaisvaltaisempaan suunnitelmaan tai huomioida viranomaisten omissa suunnitelmissa, niiden osalta jää huomattava määrä potentiaalia hyödyntämättä. **Viranomais- ja järjestöyhteistyötä sekä molemmin puolista tutustumista, tiedonvaihtoa sekä yhteistä suunnittelua tulisi lisätä toiminnan kaikilla tasoilla, erityisesti kun hankerahoituksia suunnitellaan ja avataan.**

Suomen Punainen Risti esittää, että maahanmuuttopolitiikan ja kotoutumisen vaikuttavuutta tulee arvioida ja siinä tulee kiinnittää erityistä huomiota siihen, miten eri viranomaisten vastuulle hajautettu päätöksenteko, suunnittelu ja rahoitus vaikuttavat toivottujen tavoitteiden saavuttamisen tehokkuuteen.

Suomen Punainen Risti, Keskustoimisto
Tehtaankatu 1 a, 00140 Helsinki, PL 168, 00141 Helsinki
Puhelin 020 701 2000 Faksi 020 701 2310

Finlands Röda Kors, Centralbyrån
Fabriksgatan 1 a, 00140 Helsingfors, PB 168, 00141 Helsingfors
Telefon 020 701 2000 Telefax 020 701 2310

Y-tunnus / FO-nummer 0116988-7

punainenristi.fi
rodakorset.fi

Suomen Punainen Risti kuuluu Punaisen Ristin ja Punaisen Puolikuun yhdistysten kansainväliseen liittoon.

Finlands Röda Kors hör till Internationella rödakors- och rödahalvmånefederationen.

Punainen Risti
Röda Korset

LAUSUNTO

24.10.2017

Erityishuomiot

Suomen Punainen Risti pitää myönteisenä, että talousarvio esityksessä on nostettu esille maahanmuuttajien alkuvaiheen palvelujen vahvistamisen merkitys.

Perheenyhdistämisen merkitys kotoutumiselle

Pakolaisten mahdollisuus perheenyhdistämiseen on Suomen Punaisen Ristin kokemuksen mukaan huomattavasti vaikeutunut viime vuosina toteutettujen lakimuutosten, hallinnollisten menettelyiden kiristämisen sekä edustustoverkoston supistamisen seurauksena. Turvatun toimeentulon vaatimus on kohtuuton. Nykytilanne on johtanut siihen, että perheenyhdistämiseen oikeutetut henkilöt eivät usein pysty toteuttamaan oikeuttaan järjestelmän erilaisten esteiden vuoksi. Suomen Punainen Risti on esittänyt tästä kehityksestä toistuvasti huolensa useissa aihetta käsittelevissä tilaisuuksissa sekä kannanotoissa.

Tehtyjen lainsäädäntö- ja hallintomuutosten vaikutukset kansainvälistä suojelua saaneiden henkilöiden perheenyhdistämisoikeuden toteutumiseen ja sen kautta erityisesti kotoutumisen onnistumiseen tulisi välittömästi selvittää. On selvää, että esimerkiksi kieliopintoihin tai työnhakuun keskittyminen on vaikeaa, jos henkilöllä on samaan aikaan jatkuva huoli perheestään. Pitkä erossa olo vaikuttaa niin perheenkokoajien kuin perheenjäsentenkin mielenterveyteen. Lisäksi erityisesti nuorten, yksin tulleiden henkilöiden onnistunut kotoutuminen on hyvin epätodennäköistä, mikäli heillä ei ole mahdollisuutta saada perhettään Suomeen. Onnistuneen perheenyhdistämisen vaikutusta esimerkiksi nuorten miesten syrjäytymisen ehkäisyyn olisi myös syytä arvioida.

Laillisten ja hallinnollisten esteiden lisäksi suojelua saaneet eivät saa yhdenvertaisesti neuvontaa perheenyhdistämisprosessin käynnistämisestä eri kunnissa. **Kansainvälistä suojelua saaneiden neuvontaan perheenyhdistämisprosessin aloittamiseksi välittömästi oleskeluluvan myöntämisen jälkeen ja sosiaalityöntekijöiden koulutukseen perheenyhdistämisestä kuntatasolla tulee ohjata resursseja.**

Varhainen kotoutuminen vastaanottokeskuksissa ja kunnissa

Tehokas alkuvaiheen toiminta antaa hyvät edellytykset kotoutumiselle. Lisääntyneen maahanmuuton myötä kolmannen sektorin rooli kotoutumisen alkuvaiheessa korostuu ja se tulisi nähdä valtion kotouttamisohjelman tärkeänä resurssina. Vapaaehtoistoiminnalla voidaan täydentää toimintaa vastaanottokeskuksissa, tarjota tukea, mielekästä tekemistä ja mahdollisuuksia esimerkiksi kielen oppimiseen. Järjestöjen kotoutumisen tuki kohdistuu esimerkiksi kielitoimintaan, monipuoliseen ryhmätoimintaan, osaamisen kartoitukseen, asumisavun järjestämiseen tai omakieliseen ohjaamiseen.

Alkuvaiheen kotoutumistoimintaa tehdään ja tulee tehdä jo vastaanottokeskuksessa. Punaisen Ristin vapaaehtoiset tekevät Suomen kulttuuria ja tapoja tutuksi monilla tavoin ja edistävät turvapaikanhakijoiden kuulumista ympäröivään yhteiskuntaan ja lähiyhteisöön. Tavoitteena on, että maahan muuttaneet henkilöt **kotoutuvat Suo-**

Suomen Punainen Risti, Keskustoimisto
Tehtaankatu 1 a, 00140 Helsinki, PL 168, 00141 Helsinki
Puhelin 020 701 2000 Faksi 020 701 2310

Finlands Röda Kors, Centralbyrån
Fabriksgatan 1 a, 00140 Helsingfors, PB 168, 00141 Helsingfors
Telefon 020 701 2000 Telefax 020 701 2310

Y-tunnus / FO-nummer 0116988-7

punainenristi.fi
rodakorset.fi

Suomen Punainen Risti kuuluu Punaisen Ristin ja Punaisen Puolikuun yhdistysten kansainväliseen liittoon.

Finlands Röda Kors hör till Internationella rödakors- och rödahalvmånefederationen.

meen ja omaan lähiympäristöönsä. Perheyhteydet on palautettu ja perheelämä on mahdollistettu. He ovat **yhdenvertaisia jäseniä yhteisöissään** ja osallistuvat sen toimintaan.

Punaisen Ristin vapaaehtoisia toimi 2015 syksyllä ja loppuvuonna erilaisissa turvapaikanhakijoiden vastaanottoon liittyvissä tehtävissä noin 8 500. Heidän panoksensa on ollut korvaamatonta. Suomen Punaisen Ristin ylläpitämissä vastaanottokeskuksissa toimii edelleen satoja vapaaehtoisia.

Niin alkuvaiheen kuin oleskeluluvan saamisen jälkeiseen kotoutumiseen tulisi luoda malleja ja sopimuksia viranomaisten ja järjestöjen välille. Varhaisen kotoutumisen tuen hyötyjä sekä eri hallinnonalojen välisen yhteistyön toimivuutta varhaisen kotoutumisen edistämisessä tulee arvioida ja poistaa poikkihallinnollisia esteitä sekä lisätä ja tehostaa eri hallinnonalojen yhteistyötä. Kolmannen sektorin kotoutumista tukeva toiminta juurruttaa muuttajat uudelle paikkakunnalle ja vahvistaa osallisuuden tunnetta. **Kolmas sektori tulisi nostaa viranomaisten kotouttamistoimenpiteiden ohelle tärkeäksi voimavaraksi valtion kotoutumislaissa sekä paikallisissa että alueellisissa kotouttamisohjelmissa.**

Kuntien tulisi myös resurssoida maahanmuuttotyötä riittävästi ja riittävän ajoissa.

Ensi vuoden osalta olisi tärkeää, että **ensimmäistä kertaa pakolaisia vastaanottaneet kunnat jatkaisivat vastaanottoa** nyt kun prosessi ja työnjaot ovat käynnistyneet hyvin. Palvelujen järjestämistä tehostaa se, että samaa kieltä puhuvia on sopivan kokoinen yhteisö. Alkuvaiheen kotoutumisen ja siirtymisen palveluketjujen toimivuuteen pitää kiinnittää huomiota. Kolmannella sektorilla on huomattavia resursseja ja osaamista, mutta näitä ei välttämättä tunnisteta kunnissa jos työn kuvaan ei kuulu järjestökoordinaatio tai yhteistyö kolmannen sektorin kanssa. Punainen Risti on kokenut järjestöyhteistyön kehittäjä ja koordinoija ja se voi kutsua verkostoja koolle ja fasilitoida viranomaisten ja kolmannen sektorin yhteistyötä.

Työllisyyden merkitys kotoutumisessa

Kuntapaikkasijoituksia tulee arvioida kotoutumisen kannalta. Tämänhetkisessä järjestelmässä kuntien ja oleskeluluvan saaneiden intressit eivät välttämättä kohtaa. Arvioinnissa tulisi tarkastella mitä keinoja on löytää sellaisia kuntapaikkoja, jotka tukevat työllistymistä ja siten kotoutumista. Sijoituksissa tulisi **kartoittaa oleskeluvan saaneiden osaaminen ja työllisyysmahdollisuudet**. Oleskeluluvan saaneet henkilöt siirtyvät kuntiin pitkälti kuntien omien toiveiden perusteella. Huomiota ei kiinnitettä riittävästi tai lainkaan siihen, mitkä ovat heidän todelliset työllistymis- tai koulutusmahdollisuutensa kyseisellä paikkakunnalla.

Vastaanottokeskuksissa tulisi tehdä turvapaikanhakijoiden osaamisen kartoitus, ja tiedot tulisi kirjata valtakunnalliseen tietojärjestelmään siten, että tiedot ovat sekä vastaanottopuolen että kuntapuolen saatavilla. Tiedot palvelisivat sekä vastaanottovaiheen että kunnan/AVI:n alueen kokonaissuunnittelua, mutta myös yksittäistä oleskeluluvan saanutta henkilöä, joka menee uudessa kotikunnassaan TE-toimistoon. Näin ollen TE-toimistossa henkilön osaamista kartoittaessa olisi jo olemassa pohja, jolta rakentaa henkilön osaamis- ja ammattiprofiilia.

Suomen Punainen Risti, Keskustoimisto
Tehtaankatu 1 a, 00140 Helsinki, PL 168, 00141 Helsinki
Puhelin 020 701 2000 Faksi 020 701 2310

Finlands Röda Kors, Centralbyrån
Fabriksgatan 1 a, 00140 Helsingfors, PB 168, 00141 Helsingfors
Telefon 020 701 2000 Telefax 020 701 2310

Y-tunnus / FO-nummer 0116988-7

punainenristi.fi
rodakorset.fi

Suomen Punainen Risti kuuluu Punaisen Ristin ja Punaisen Puolikuun yhdistysten kansainväliseen liittoon.

Finlands Röda Kors hör till Internationella rödakors- och rödahalvmånefederationen.

Punainen Risti
Röda Korset

LAUSUNTO

24.10.2017

Turvapaikanhakijoiden työnteolle asetettuja kuukausirajoja tulisi tarkastella kriittisesti ja pyrkiä **poistamaan palkkatyön esteitä**. Vastaanottokeskusverkoston nopean alasajon myötä monet turvapaikanhakijat ovat joutuneet tilanteeseen, jossa he ovat olleet vaarassa menettää tai menettäneet työpaikkansa ja jo luodut verkostot toiselle paikkakunnalle muuton takia. Turvapaikanhakijoiden **mahdollisuutta jäädä sille paikkakunnalle, jossa heillä on hyvät työllistymismahdollisuudet** tulisi tukea. Työllistymisen tukeminen on myös yksi keino vähentää vastaanottojärjestelmän kustannuksia, sillä ansiotulot vähentävät vastaanottorahan määrää. Turvapaikanhakijoiden hyväksikäyttöön tulisi puuttua ja työnantajien valvontaa lisätä. Olisi tarpeen luoda säännöt ja asettaa minimikorvaus turvapaikanhakijoita työllistäville tahoille. Työelämän tutustumista tarjoavien työelämäkumppanien osalta tulisi estää TET-jaksojen ketjuttaminen.

Haavoittuvassa asemassa olevien paperittomien suojelu

Suomen Punainen Risti pitää tarpeellisena, että talousarviossa on varattu paperittomien (asiakirjassa laittomasti maassa oleskelevat) **kiireellisen sosiaalihuollon kustannusten korvauksia sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonalalle.** Kuntien ohjausta olisi tehostettava, sillä kokemuksemme mukaan kunnat eivät ole riittävästi varautuneet tuleviin paperittomien palveluihin. Paperittomien verkostoissa on havaittu, että paperittomien mielenterveys horjuu usein vakavasti ja mielenterveyden tukea on niukasti saatavissa.
Punainen Risti kannattaa ns. palomuurin käyttämistä. Siinä erotetaan selkeästi eri viranomaistoimet. Luodaan ns. palomuuri, jotta paperittomat ihmiskaupan ja muiden hyväksikäyttörikosten uhrit voivat raportoida vakavista rikoksista pelkäämättä maasta poistamista. Maahanmuuttovalvonta ja paperittomien auttaminen erotetaan selkeästi eri prosesseiksi.

Punainen Risti kannattaa tilapäisten oleskelulupien myöntämistä henkilöille, joita ei voida palauttaa kotimaihinsa. Paperittomuus tuo mukanaan erilaisia riskejä paperittomille henkilöille itselleen, mutta tuo epävarmuutta ja riskejä yleisemminkin yhteiskunnalle. Tilapäisten oleskelulupien myötä ihmiset voivat esim. käydä työssä ja hoitaa omia asioitaan.

Rasismin ja syrjinnän ehkäisystä

Suomen Punainen Risti pitää tarpeellisena, että yhdenvertaisuuden edistämiseen sekä rasismin ja syrjinnän ehkäisemiseen suunnataan varoja. Kotoutuminen ei voi onnistua rasistiseen tai syrjivään yhteisöön ja yhteiskuntaan. Punainen Risti pitää panostamista kaksi- ja monensuuntaiseen kotoutumiseen tärkeänä. Kaksisuuntaisella kotoutumisella tarkoitetaan sitä, että muutoksia ja kehitystä tapahtuu niin kantaväestön kuin tulijoiden elämässä. Yhtäältä tuetaan Suomeen muuttaneita heidän kotoutumisessaan yksilöllisten tarpeiden pohjalta. Toisaalta **vahvistetaan yhteisöjen kykyä ottaa vastaan uusia tulijoita**, sopeutua uuteen tilanteeseen, avata rakenteita sekä toimia rasismia ja vihapuhetta vastaan. Kotoutumisen monensuuntaisuus viittaa prosessiin, jossa yksilön kotoutumisvalmiuksen lisäksi yhteiskunnan asenteet, rakenteet vaikuttavat siihen, pääsevätkö tulijat osallisiksi. Maahan muuttaneisiin kohdennetut kotouttamisresurssit voivat mennä hukkaan, jos rasismin ja syrjinnän ehkäisyä ei huomioida eikä resursoida riittävästi. Punainen Risti katsoo, että ns. kan-

Suomen Punainen Risti, Keskustoimisto
Tehtaankatu 1 a, 00140 Helsinki, PL 168, 00141 Helsinki
Puhelin 020 701 2000 Faksi 020 701 2310

Finlands Röda Kors, Centralbyrån
Fabriksgatan 1 a, 00140 Helsingfors, PB 168, 00141 Helsingfors
Telefon 020 701 2000 Telefax 020 701 2310

Y-tunnus / FO-nummer 0116988-7

punainenristi.fi
rodakorset.fi

Suomen Punainen Risti kuuluu Punaisen Ristin ja Punaisen Puolikuun yhdistysten kansainväliseen liittoon.

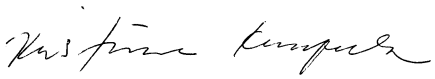
Finlands Röda Kors hör till Internationella rödakors- och rödahalvmånefederationen.

Punainen Risti
Röda Korset

LAUSUNTO

24.10.2017

taväestön parissa tehtävään rasismin- ja vihapuheen vastaiseen työhön tulisi suunnata entistä enemmän varoja koko yhteiskunnan kotoutumisen vahvistamiseksi. **Kotouttaminen sekä rasismin ehkäisy on kaikkien yhteinen asia.**

Kristiina Kumpula
pääsihteeri

Suomen Punainen Risti, Keskustoimisto
Tehtaankatu 1 a, 00140 Helsinki, PL 168, 00141 Helsinki
Puhelin 020 701 2000 Faksi 020 701 2310

Finlands Röda Kors, Centralbyrån
Fabriksgatan 1 a, 00140 Helsingfors, PB 168, 00141 Helsingfors
Telefon 020 701 2000 Telefax 020 701 2310

Y-tunnus / FO-nummer 0116988-7

punainenristi.fi
rodakorset.fi

Suomen Punainen Risti kuuluu Punaisen Ristin ja Punaisen Puolikuun yhdistysten kansainväliseen liittoon.

Finlands Röda Kors hör till Internationella rödakors- och rödahalvmånefederationen.